

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ОБЩА, ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА, РАЗВИТИЙНА И ЗДРАВНА
ПСИХОЛОГИЯ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Соня Методиева Карабельова

на дисертационния труд на тема: **„ДИРЕКТНИ И ИНДИРЕКТНИ
ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА АЛЕКСИТИМИЯ ВЪРХУ ПСИХОСОМАТИЧНА
СИМПТОМАТИКА“**

автор: **Траянка Бойкова Григорова** – Институт за изследване на населението и човека, Департамент „Психология”, БАН

1. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд, разработен от Траянка Григорова, е посветен на тема, която е относително нова в областта на психологията и по-конкретно в психология на здравето. Темата е актуална, тъй като алекситимията е сравнително слабо проучвана, а връзката ѝ с психосоматичната симптоматика допринася за нейното по-задълбочено разбиране. Значимостта на изследваната проблематика се повишава от факта, че в дисертацията се представят данни и за връзката на алекситимията като конструкт с депресията, перфекционизма и негативните хранителни навици, които рефлектират върху здравето и качеството на живот.

2. Познаване на проблема

В работата са представени множество теоретични концепции за анализиранияте конструкции, което показва, че докторантката познава подробно съществуващите схващания по разработваната тема. В подкрепа на това е библиографията на дисертационния труд, която включва 299 литературни източника, преобладаващо на английски език (276). Представеният анализ на теоретичния материал по темата показва уменията на докторантката да проучва, да анализира, да обобщава и да прави изводи по отношение на ключовите за работата понятия.

3. Методика на изследването

Избраната методика за изследване съответства на целите и задачите на дисертационния труд. Използвани са следните скали и въпросници:

- Въпросник, измерващ нива на алекситимия;
- Въпросник за психосоматична симптоматика;
- Въпросник, измерващ депресивна изразеност;
- Въпросник за перфекционизъм.

Събрани са и данни за социо-демографските характеристики на изследваните лица. Инструментариумът е старателно подбран и релевантен на целите на проучването.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Заглавието на дисертационния труд напълно съответства на проучваните проблеми. Формулировката, използвана в заглавието, описва обобщено тематичната рамка на проучването. Докторантката е събрала данни, които са част от планираната за проучване област.

Работата е структурирана в увод, теоретична и емпирична част, заключение и литература.

Концептуализацията на всяка от категориите започва с исторически ракурс и продължава с аналитично проследяване на различните становища, подкрепени с анализа на множество конкретни изследвания.

В теоретичната част на разработката подробно са представени съвременни концепции. Описани са теоретичните предпоставки за изучаването на алекситимията, които се основават на емоционалната регулация и дисрегулация, както и за формирането и класификацията на конструкта. Допълнително е представена и етиологията на алекситимията като конструкт, като е обърнато внимание на културните, психосоциалните и биологично-генетичните фактори. Специално място в първия параграф на теоретичната част на дисертационния труд е отделено на изследванията, които се отнасят до методите за измерване на алекситимията и валидизирането на този конструкт.

Втори параграф на първа глава е посветен на психосоматичната симптоматика, като се обръща внимание преди всичко на теоретичните подходи за възникването, класификацията и проявите, свързани със затлъстяването.

В третия параграф се проследява връзката на афективните и перфекционистични характеристики (депресия и перфекционизъм), които са свързани с алекситимията.

Четвърти параграф представя данни от емпирични проучвания за взаимовръзките между алекситимията, психосоматичната симптоматика, затлъстяването/хранителни разстройства, депресията и перфекционизма. В тази част фокусът е върху връзката на психосоматичната симптоматика и затлъстяването/хранителни разстройства с депресията и

перфекционизма. Всичко това подкрепя идеите на докторантката, върху които е изграден теоретичният и емпиричен модел на проучването. В този смисъл може да се каже, че това дава възможност извеждане на теоретична рамка от ключови понятия, връзката между които е изчерпателно обсъждана.

Литературният обзор по съдържание отговаря на изследователската тематика и представя схващания за същността на анализирани понятия и докладваните в литературата резултати по отношение на взаимовръзките между тях. Избраната структура на изложението показва подробно и задълбочено познаване тематиката.

Емпиричната част на дисертационния труд условно е разделена в две глави.

Втора глава на дисертацията представя постановката на емпиричното изследване и обосновката на теоретичния модел на проучването. Тук са включени целта, задачите, хипотезите и методите на дисертационния труд. Целта и задачите са ясно формулирани. Издигнати са четири основни хипотези за връзките между анализирани конструкции.

Докторантката подхожда с научна сериозност към решаването на поставените задачи и избира адекватен подход. Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкции, определят статистическите методи, които са приложени при обработката на данните. Те включват методи от описателната и дедуктивната статистика, използвани за установяване на вариацията на изследваните феномени при различните респонденти и техните взаимовръзки.

Във втора глава също така са описани изследваните лица и използваните въпросници в емпиричното изследване, както и резултатите от приложените факторен анализ и анализ на вътрешната консистентност на скалите, както и описателни статистики.

Забележките ми към тази част са технически и се отнасят до използването на термините метод и въпросник. От изложението в текста се добива впечатление, че тези два термина за докторантката са тъждествени. Освен това смятам, че не е необходимо да се представят отделни таблици с резултати за надеждността на отделните скали във въпросниците. Тези данни могат да бъдат посочени в таблиците с резултатите от факторните анализи. Също така смятам, че данните от описателната статистика трябва да намерят място в трета глава, където се описват резултатите от емпиричното изследване.

В трета глава на дисертацията са представени резултатите от обработката на данните от емпиричното изследване и тяхната дискусия. Резултатите включват данни от:

- корелационни анализи за проверка на взаимовръзките между изследваните феномени;
- стъпков регресионен анализ за проверка на директните и индиректните ефекти на алекситимията върху психосоматичната симптоматика, чрез опосредстването на депресията и перфекционизма;
- т-тест и дисперсионен анализ – за проверка на значими различия в изследваните феномени в зависимост от демографските признаци.

Резултатите от приложените статистически анализи са коректно описани. Представеният табличен и графичен материал е с добро качество и с висока полезност.

В отделен параграф към тази глава е направено кратко представяне и обобщение на получените резултати, като подробно се дискутира верификацията на издигнатите хипотези. Също така е обсъдено приложението на получените резултати в практиката.

В заключението на дисертационния труд накратко се представят основните резултати, обсъжда се тяхното приложение в практиката и се разглеждат ограниченията на проучването. *Направените изводи са релевантни на задачите и обективно отразяват резултатите от изследването.*

Описаните приноси на дисертационния труд са изведени от осъщественото от докторантката проучване и получените резултати и отговарят на реалните постижения. *Формулираните приноси на дисертационното изследване са подкрепени с аргументи и обективно отразяват постиженията на дисертационния труд.*

Получените резултати позволяват по-нататъшни анализи, които могат да доведат до практическо приложение, насоки за което са дадени в работата.

5. Критични бележки

Критичните ми бележки са предимно технически и не омаловажават значимостта на дисертационното проучване.

6. Автореферат

Смятам, че авторефератът отразява основните параметри на темата, като са представени както теоретични анализи, така и експериментални резултати. Текстът напълно отговаря на изискванията.

Траянка Григорова представя четири публикации по темата на дисертацията, от които две под печат.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Траянка Григорова представлява цялостно изследване на актуална научна тематика, като получените резултати могат да намерят приложение в социалната и консултантската практика. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията и наукометричните критерии на Закона за развитие на академичния състав в Република България за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, задълбоченият теоретичен анализ на изследователските данни и успешно проведеното емпирично изследване, давам своята положителна оценка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“** на **Траянка Бойкова Григорова** по професионално направление **3.2. Психология**.

19.11.2018 г.
гр. София

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф. д.пс.н. С. Карабельова)